

historische stadswandeling

in de oude stadskern

legenda:

- historische stadswandeling
- rondweg door de groene gordel
- loop van de stadsmuur
- groene gordel rond de historische stadskern

- historische stadswandeling (nrs. 1-51)
- in Goethe's sporen

1 Dom	25 Engelsingasse 1
2 Michaelskapelle	26 Engelsingasse 3
3 Brodschirm 6	27 Engelsingasse 5
4 Brodschirm 2	28 Engelsingasse 22
5 Fischmarkt 9	29 Jäcksburg 13
6 Fischmarkt 10	30 Palais Papius
7 voormalige zetel van het rijkskamergerrecht	31 Rijkskamergerrechtmuseum
8 Schwarzadlergasse 2	32 Zuckergasse 8
9 Domplatz 8	33 Ludwig-Erk-Platz
10 Domplatz 3	34 voorm. Franciscanenkerk
12 Domplatz 17	35 Jerusalemhaus
11 Blaunonnengasse 1	36 joods kerkhof
13 Lottehuis, Stad- en Industriemuseum en Viseum	37 herinneringsplaquette synagoge
14 Pariser Gasse 36	38 Silhörer Straße 22
15 Pariser Gasse 30	39 Silhörer Straße 15 - 19
16 Pariser Gasse 20 - 22	40 Zur Alten Münz
17 Obertorstraße 21	41 Eisenmarkt 7
18 stadsmuur, Butzbacher Gasse	42 Lahnstraße 35
19 grensstenen-lapidarium	43 Am Lahnpförtchen
20 Säuturm	44 oude Lahnbrug
21 Kornmarkt 5	45 Hospitalkirche
22 Kornmarkt 7	46 Eselsberg 1
23 Schmiedgasse 1	47 Hauser Gasse 17
24 Engelsingasse 2 (hoek Kornmarkt)	48 Hauser Gasse 26
	49 stadsmuur
	50 Rosengärtchen
	51 Goethe-Brunnen

- historische stadspoorten (nrs. 1-5) (niet meer aanwezig)

1 Silhörer Tor	4 Hauser Tor
2 Obertor	5 Brückentor
3 Wöllbacher Tor	

Stadswandeling door de historische stadskern

Hoewel Wetzlar pas voor het eerst in 1141 is genoemd, gaat de oorsprong van de stad terug tot de achtste eeuw. In het huidige stadsgebied – waar talrijke nederzettingssporen uit de Karolingische tijd gevonden zijn – verliep de „Hohe Straße“. Deze liep van Frankfort naar Keulen en Antwerpen via een doorwaadbare plaats in de rivier de Lahn. Op die plaats werd in de 13^e eeuw een stenen brug gebouwd. In 897 wijdde de Konradijnse bisschop Rudolf von Würzburg een Salvatorkerk welke op de plaats stond van de huidige Dom. Kort daarna sloot het Mariasticht zich daaraan aan. Rondom het Sticht ontwikkelde zich een stedelijke nederzetting bestaande uit ambachtslieden en handelaren. In april 1180 bevestigde Keizer Frederik Barbarossa (Roodbaard) de privileges van „zijn“ Wetzlaarse burgers. De stad kreeg de status van rijksstad. Een voogd en een schout regeerden samen met de burgemeester, de schepenen en de stadsraad de stad. De Staufische rijksburch Kalsmunt, welke boven het Lahndal troont, werd door diverse burchtheren en hun families bewoond, maar verviel vanaf de 16de eeuw. De grotendeels bewaard gebleven donjon van de burcht is nu een uitzichtstoren.

Nog altijd is aan de hand van de straatnamen en de namen van de marktpleinen zowel de topografie alsook de middeleeuwse structuur van Wetzlar te herkennen. Eertijdse beroepen, handelswaar, stedelijke en religieuze instellingen zijn terug te vinden in die namen.

Sinds de 13e eeuw had Wetzlar een stadsmuur met vijf poorten en tenminste negen torens. Voor het onderhoud waren de gildes samen met de burgers verantwoordelijk. In de 19e en 20e eeuw zijn alle torens behalve één, genaamd de „Säuturm“, afgebroken. Van de stadspoorten bleef enkel de „Kalsmuntpoort“ in de voorstad Silhofen behouden. Oorspronkelijke en gerestaureerde delen van de stadsmuur scheiden vandaag de dag nog de historische stadskern van de groengordel.

De onvoltooid gebleven Dom deelde het lot van de stad. Toen de opkomende rijksstad vanaf het midden van de 14^e eeuw verarmde, ontbrak ook het geld om de Dom verder af te bouwen. Delen van het romaanse kerkgebouw bleven staan en werden niet verder afgebroken, want de gotische noordtoren en de westgevel konden vanwege geldgebrek niet opgetrokken respectievelijk afgebouwd worden.

Toen de burgers tijdens de reformatie overgingen tot het lutherse geloof, kregen ze voor hun kerkdiensten het kerkschip toegewezen. De katholieke stichtsheren behielden het koor. De Dom met zijn steengeworden stadsgeschiedenis laat een blijvende indruk achter.

De economische neergang in de late middeleeuwen betrof alle stadsbewoners. Ze trokken zich binnen de stadsmuren terug en de voorsteden ontvolkten. De burgers, meest handelaren en ambachtslieden, zochten in hun nood een bijverdienste als boer binnen de stadsmuren.

Het opnemen van waalse calvinistische geloofsvluchtelingen in 1586 bracht niet de gewenste economische opleving. Noodgedwongen bevorderde dit wel de religieuze tolerantie. In ieder geval sloten de calvinisten met hun nieuw gebouwde huizen de gaten in de bebouwing. De panden van zowel deze nieuwe inwoners als die van de lokale Wetzlaarse bewoners zijn vaak van liefdevolle vakwerkdecoraties voorzien. Vakwerkhuisen zijn licht ontvlambaar en tot ver in de 18^e eeuw legden grote stadsbranden dan ook hele huizenblokken in de as.

Vanaf 1690 bracht het hoogste gerecht in het Heilige Roomse Rijk, het Rijkskamergerecht, de lang gewenste welstand naar Wetzlar. Juristen en adellijke vertegenwoordigers uit het hele rijk verbleven hier enige tijd of vestigden zich hier met hun gezinnen. Nieuwbouwwoningen, fraaie stadspaleizen en andere gebouwen, zoals een barokke kerk, veranderden het stadsbeeld. Uithangborden, geveltekens en andere opsmuk verfraaiden de stad. Het culturele leven kwam tot bloei en talloze vreemdelingen en bezoekers brachten leven in de straten. Nu vormen de vaak gestucte barokke gebouwen uit de tijd van het Rijkskamergerecht een aantrekkelijk contrast met de zorgvuldig gerestaureerde vakwerkhuisen uit vijf eeuwen stadsgeschiedenis.

Met de ontbinding van het Heilige Roomse Rijk in 1806 werd ook het Rijkskamergerecht opgeheven en de stad verviel tot onbeduidendheid. Wetzlar had in 1803 de status van rijksstad verloren en was daarvoor in politieke vergetelheid geraakt. Nu kwam daar nog de economische neergang bovenop. In 1815 werd Wetzlar onderdeel van Pruisen. In de 2^e helft van de 19^e eeuw kwam de industrialisatie met de komst van optische en ijzerverwerkende bedrijven op gang. Het nieuwe Wetzlar brak zijn stadsmuren af en breidde zich tot ver in het Lahndal en het omringende heuvelgebied uit.

De dicht op elkaar gebouwde huizen in de binnenstad met de markante leistenen daken, de meer dan 700 jaar oude stenen Lahnbrug en de in zijn stilistische verscheidenheid bijzondere Dom verlenen Wetzlar haar unieke karakter.

In het voetspoor van Goethe

Het hoogste gerecht in het Heilige Roomse Rijk had van 1689 tot 1806 haar zetel in Wetzlar. Vele aankomende juristen moesten aan het Rijkskamergerecht hun studie met een stage afronden. De stagiair Johann Wolfgang Goethe kwam op 10 mei 1772 naar de „hoofdstad van het recht“. Wetzlar was echter helemaal niet zo aantrekkelijk als de universiteitssteden waar hij voordien gestudeerd had. Hij schreef zich weliswaar in in het stageregister van het gerecht, maar het droge

juridische werk lag hem niet. Liever ging hij uit met collega-juristen en zette zijn eerste stappen op literair gebied. Hij gaf zich over aan de in die tijd ontstane stroming waarin de band tussen „mens en natuur“ centraal stond. Op weg naar een bal in een jachthuis te Volpertshausen, georganiseerd voor jongeren uit de gegoede burgerij, ontmoette hij Charlotte Buff, dochter van de rentmeester van de Duitse Orde. De daaropvolgende weken is hij vaak daar te vinden – „deze paradijselijke plek“ –. Ook het naburige dorp Garbenheim wordt vaker door hem bezocht. Zijn gevoelens voor Charlotte waren uitzichtloos daar zij al met de diplomaat in juridische dienst Johann Christian Kestner verloofd was. Enkele weken nadat Goethe van Charlotte te horen kreeg „dat hij op niets anders als vriendschap kon hopen“, verliet hij op 11 september Wetzlar en trok via de rechter oever van de Lahn richting de Rijn.

In Frankfort ontving hij van Kestner het bericht dat hun beider kennis Karl Wilhelm Jerusalem in zijn Wetzlaarse woning zelfmoord had gepleegd. Dit feit en Goethe's eigen Wetzlaarse ervaringen waren de aanzet tot zijn briefroman „Het lijden van de jonge Werther“ welke in september 1774 verscheen. Zo worden in het voetspoor van Goethe ook de sporen van Jerusalem en de daarmee onlosmakelijke samenhang met deze roman duidelijk.

1 Dom

De Dom, de voormalige stichts- en parochiekerk Onze Lieve Vrouwe bleeft onvoltooid. Eind 12^e eeuw stond op de Domheuvel een romaanse kerk, gebouwd op de funderingen van twee voorgangers. Rond 1230 begon met het optrekken van een nieuw koor de bouw van de kerk in gotische stijl. Herhaaldelijk werden de bouwplannen veranderd, nu nog herkenbaar aan de vroeg- en laatgotische bouwstijl. Nadat de luisterrijke zuidtoren en de westgevel gedeeltelijk klaar waren, werd in de 15e eeuw de bouw uit geldgebrek stopgezet. Slechts een deel van de geplande ornamentiek is voorhanden. De romaanse westgevel en de noordtoren, Heidentoren genaamd, werden niet afgebroken, maar bleven bestanddeel van het kerkgebouw. Via het vroeggotische zuidportaal komt men de kerk binnen. Van het kerkinterieur is weinig bewaard gebleven, o.a. door een zwaar bombardement in maart 1945. Te zien zijn nog het romaanse doopvont uit de voorganger kerk, een levensgrote Pietà uit het einde van de 14e eeuw en twee beeltenissen van Maria op een maansikkel met kind. Verder zijn er een aantal laatmiddeleeuwse beeltenissen voorhanden. Uit de tijd van het Rijkskamergerecht stammen het preekgestoelte en de barokke grafplaten.

Al vanaf de reformatie tot vandaag wordt dit godshuis door beide christelijke confessies simultaan gebruikt.

2 Domplatz, Michaelskapelle (Michaelskapel)

Toen een deel van het kerkhof ten zuiden van de Dom moest wijken voor de gotische nieuwbouw, bouwde men een aan de aartsengel Michael gewijde kapel als knekelhuis. Hier vonden de beenderen uit de graven, die op de krappe begraafplaats voor nieuwe bijzettingen plaats moesten maken, een nieuwe rustplaats. Het gebouw was een dubbele kapel met op de begane grond het knekelhuis en een Laurentiuskapel erboven. Het gebouw diende later onder andere als opslagruimte voor de aktes van het Rijkskamergerecht. Sinds 1854 doet het weer dienst als kapel. De toegangsdeur stamt waarschijnlijk nog uit de middeleeuwen. De stenen kruisigingsgroep aan de westgevel werd in 1509 aangebracht.

3 Brodschirm 6

Het oudste vakwerkhuis in Wetzlar dateert uit 1356. Het is een uit 3 verdiepingen bestaand gebouw met muurstijlen welke vanuit de fundering doorlopen tot aan het dak en heeft hangende gevelposten. Het pand met zijn typische kenmerken van middeleeuws vakwerk, werd in 1986 zorgvuldig gerestaureerd.

4 Brodschirm 2

August Bebel, medeoprichter in 1869 van de Duitse sociaal-democratische partij, verbracht zijn jeugd en opleidingsjaren door in Wetzlar. Zijn al vroeg overleden vader was een Pruisische onderofficier. Eind 1846, na de dood van de tweede man van zijn moeder, verhuisde het gezin van Keulen-Deutz naar Wetzlar, de geboortestad van zijn moeder. Na haar overlijden werden Bebel en zijn broer door het Johann-David-

historische stadswandeling

Winkler Wezenfonds ondersteund. Na zijn opleiding in 1858 tot draaier verliet Bebel voor altijd Wetzlar, dat hij overigens wel regelmatig bezoekt.

5 Fischmarkt 9

In het in 1599 als „Marstall“ (paardenstal) gebouwde pand bevond zich in de 18e eeuw het alom bekende restaurant „Zum goldenen Löwen“. De waard was tevens posthouder van zowel de Hessen-Kasseler, de Keurpaltische en de Thurn-en-Taxissche poststatie.

6 Fischmarkt 10

De huizen Fischmarkt 9 en 10 vormden ooit één gebouw en waren in het bezit van de adellijke posthoudersfamilie Emerich waar verscheidene juristen uit voort gekomen zijn. In het kleinere huis, Fischmarkt 10 werd 1773 Joseph Emerich als zoon van een verarmde procureur bij het Rijkskamergerecht geboren. Hij zette zich in voor de idealen van de franse revolutie en was bevriend met de dichter Hölderling. 1802 stierf Emerich geestelijk verward.

7 Fischmarkt 13, voormalige zetel van het Rijkskamergerecht

Het midden 14^e eeuw gebouwde en meermaals grondig verbouwde raadhuis van de stad was vanaf 1690 zetel van het Rijkskamergerecht. Van 1756 tot de ontbinding in 1806 diende het als administratiekantoor van het gerecht. In dit gebouw schreef Goethe zich in het stageregister in.

8 Schwarzadlergasse 2

De in 1703 gebouwde Haupt-Apotheke heette indertijd „Zum goldenen Haupt“. Na de grote brand van 1779, waarbij het huizenblok tussen de Domplatz en de Schwarzadlergasse bijna compleet verwoest

historische stadswandeling

werd, kreeg het pand een nieuwe voorgevel. Het barokke interieur van de apotheek is nog voorhanden.

9 Domplatz 8

In de eerste helft van de 14^e eeuw werd hier het stedelijke warenhuis met waag en tol gebouwd. Elke door Wetzlar reizende koopman moest hier zijn waren laten wegen en de daarvoor verschuldigde belasting betalen. Ook de producten van de inheemse ambachtslieden werden hier gekeurd en van waarmerken voorzien. Vanaf 1690 diende dit gebouw als raadhuis. Ook dit pand werd in de grote brand van 1779 verwoest. De nieuwbouw kwam gereed in 1790 en diende tot 1911 opnieuw als raadhuis. Momenteel is hier de VVV gevestigd. Buiten direct links naast de ingang hangt een replik van de Wetzlaarse middeleeuwse el (2 schoenen = 57,6 cm).

10 Domplatz 3

De Hauptwache is een in 1861 gebouwd laat-classicistisch pand uit de pruisische tijd van Wetzlar. Het was van 1862 tot 1877 hoofdkantoor van het 8^e Rijnse Jagersbataljon. Daarna was het tot 1972 hoofdkantoor van politie.

11 Domplatz 17

Gedurende de zomer van 1772 dineerde Johann Wolfgang Goethe tussen de middag in het in dit gebouw gevestigde restaurant „Zum Kronpinzen“. Evenals andere aankomende juristen van het Rijkskamergerecht was hij lid van een „Riddertafel“ en droeg de riddernaam „Götz der Redliche“.

12 Blaunonnengasse 1

In de Blaunonnengasse staat het oudste stenen gotische gebouw van Wetzlar. Het straatje kreeg de naam waarschijnlijk vanwege een daar door ca. 10 begijnen bewoond pand. De begijnenorde van de blauwe nonnen was een – zonder ordegelofte – vrome leefgemeenschap van ongehuwde vrouwen en weduwen.

13 Lottestaße 8-10, Lottehuis, Stad- en Industriemuseum en Viseum

Sinds 1285 bevond zich op deze plek een vestiging van de Duitse Orde. Van hieruit werden de vele bezittingen in de wijde omtrek van Wetzlar beheerd. In het hoofdgebouw kregen de doorreizende orderidders

onderdak. Nu is hier het Stadmuseum gevestigd. Op de plek waar nu de banken onder de kastanjes staan, was rond 1772 een kleine moestuin.

De voormalige Tiendschuur, gebouwd in 1530 werd in 1944 door bommen verwoest. Hier werden de accijnzen (in natura) opgeslagen, met name graan. Na de wederopbouw werd hier in 1976 een klein industriemuseum ingericht.

In het vakwerkhuis, het voormalige rentmeestershuis, werd in 1753 Charlotte Buff geboren. Zij was de op één na oudste van 16 kinderen van rentmeester Buff. Toen Goethe 9 juni 1772 hier op bezoek kwam, waren er van de 16 kinderen nog 12 in leven. Charlotte zorgde voor haar jongere broers en zussen en deed het huishouden nadat haar moeder daarvoor reeds overleden was. Charlotte werd door Goethe's roman in briefvorm „Het lijden van de jonge Werther“ wereldberoemd. Sinds 1922 is het Lottehuis een plaats waar de ontmoeting tussen Charlotte en Goethe in herinnering wordt gehouden. Reeds daarvoor, In 1863, werd hier op de 1e verdieping een „Lottekamer“ ingericht. Charlotte en Goethe waren hun leven lang bevriend.

In het 18^e eeuwse gerestaureerde herenhuis naast het Stadmuseum is het Visum ondergebracht. Ondernemingen uit de regio tonen hier hun nieuwste producten. Ze kunnen door iedereen uitgetprobeerd worden.

14 Pariser Gasse 36

Dit huis was de zetel van de pruisische mijnbouw- autoriteit. Hier woonde van 1859 tot 1904 de directeur, geheimraad Wilhelm Riemann (1827-1904).

15 Pariser Gasse 30

De in Wetzlar geboren landschapsschilder Friedrich Christian Reinermann (1764-1835) introduceerde met zijn serie etsen „aanzichten van de Lahn“ (1816) het middelhessische landschap als stijlmiddel in de schilderkunst.

16 Pariser Gasse 20 - 22

Meer dan twee generaties waren de baronnen von Zwierlein als belangrijke juristen werkzaam aan het Rijkskamergerecht. Ze woonden hier van 1736 tot 1818. Daarna dienden de ruimtes op de begane grond tot 1862 als poststatie. In de kamers op de 1^e verdieping bevinden zich fraaie stucplafonds.

17 Obertorstraße 21

Hier werd de pruisische infanteriegeneraal Sixt von Armin op 27 november 1851 geboren als zoon van een officier van het 2^e Rijnse Jagersbataljon en een Wetzlaarse burgerdochter. Door zijn voorpraak kreeg Wetzlar in 1914 een onderofficiersschool. In 1926 werd Sixt von Armin ereburger van de stad Wetzlar. Hij stierf in 1936.

18 Butzbacher Gasse, Stadsmuur

Tussen de Obertorstraße en de Turmstraße is nog steeds een goed bewaard gebleven stuk stadsmuur – anderhalf tot twee meter dik en deels tot 10 meter hoog – te zien. Het is uitgebreid met een getrouw nagebootste weergang met borstweringen.

19 bij de ingang stadsschouwburg, het grensstenen-lapidarium

In het gebied rondom de oude rijksstad Wetzlar waren talloze gebiedsgrenzen. Daarvan getuigen deze

historische grenspalen. Ze hebben gedurende vele eeuwen een belangrijke functie gehad. De in het lapidarium opgestelde grensstenen komen uit verschillende deelgemeenten en werden in de afgelopen jaren in en om Wetzlar teruggevonden. Ze getuigen van het in hoge mate territoriaal versplinterd gebied rondom de voormalige rijksstad.

20 Turmstraße, Säuturm

De Säuturm (varkenstoren) heette in de middeleeuwen Schneiderturm (kleermakerstoren). Het kleermakersgilde moest dit deel van de stadsmuur onderhouden en verdedigen. Uit kostenoverwegingen is de toren aan de stadszijde open gehouden. In 1745 werd er naast de toren in de stadsmuur een passage gemaakt om de varkens door te laten die buiten de stadsmuur gehouden werden. De huidige eenvoudige dakconstructie van de toren werd in 1914 aangebracht. Vanaf hier is de te voet bereikbare ruïne van de rijksburcht Kalsmunt goed te zien. Vanaf de donjon heeft men een mooi uitzicht over Wetzlar en het Lahndal. De ten tijde van keizer Frederik Barbarossa (Roodbaard) gebouwde rijksburcht was tot circa 1500 een bewoonde vesting en werd daarna het verval prijsgegeven.

21 Kornmarkt 5

In 1767 werd hier het barokke theater, balhuis en restaurant „Zum Römischen Kaiser“ gebouwd. Het uithangbord – de figuur van een keizer – is mogelijk Franz I, echtgenoot van Maria Theresia van Oostenrijk. Hij was van 1747 tot 1765 keizer van het Heilige Roomse Rijk.

22 Kornmarkt 7

In het huis van de procureur bij het Rijkskamergerrecht Georg Wilhelm von Ludolf had Goethe in de zomer van 1772 een kleine woning. Zijn kamerbuurman was Jakob Heinrich von Born (1750-1782), een kennis uit de tijd dat Goethe in Leipzig studeerde. In de traditie van zijn familie volgde Goethe een juridische stage aan het Rijkskamergerrecht.

23 Schmiedgasse 1

In dit hoekhuis leefde Goethe's oudtante van moeder's kant, Hofrätin Susanne Maria Cornelia Lange, geb. Lindheimer. Zij was het die haar achterneef Johann Wolfgang Goethe in contact bracht met het gezin van Heinrich Adam Buff.

24 Engelsgasse 2 (hoek Kornmarkt)

Dit in het oog springende vakwerkhuis met zijn rijkversierde erkeruitbouw werd in 1607 gebouwd. Volgens de inschrift in het linker gedeelte onder het erkenvenster heette dit huis tot eind 18e eeuw „Zur Sonne“. Daarna werd het huis naar het relief op de middelbalk van de erker „Zum Reichsapfel“ genoemd. In de balken van de dakrand zijn psalmen graveerd.

25 Engelsgasse 1

In deze voormalige protestantse pastorie werd 1808 Gustav von Lauer, de latere lijfarts van Keizer Willem I geboren. Vanwege zijn verdiensten voor de verbetering van het militaire gezondheidswezen werd hij in 1885 tot ereburger van zijn geboortestad Wetzlar benoemd.

26 Engelsgasse 3

Dit gebouw met trapportaal werd in 1766 gebouwd. Boven de voordeur vormen de inelkaar gevlochten initialen LDFH het monogram van de procureur bij het Rijkskamergerrecht, de Licenciat (Meester in de Rechten) Damian Ferdinand Haas. Hij was de bouwheer van dit pand.

27 Engelsgasse 5

Begin 18^e eeuw bouwde Johann Goy – procureur bij het Rijkskamergerrecht – dit gebouw. Hier werd 1788 Carl August von Abel geboren. Onder de regering van Koning Ludwig I was hij ministerpresident van Beieren.

28 Engelsgasse 22

Hier woonden omstreeks 1500 jonker Eberhard Stommel, een Nassause ondervoogd van Wetzlar en zijn vrouw Lisa Schutzbar, genaamd Milchling. Zij

historische stadswandeling

lieten boven de gotische ingang hun beider wapenschilden aanbrengen. Na de dood van het echtpaar kwam het pand waarschijnlijk in het bezit van het klooster Engelthal bij Friedberg. De naam Engelsgasse zou daarvan afgeleid kunnen zijn. Van 1542 tot 1910 bevond zich hier één van de drie protestantse pastoriën.

29 Jäcksburg 13

De „grijze nonnen” waren één van de drie middeleeuwse begijnenordes in Wetzlar. Op de stevige fundamenten van het gebouw werd in 1722 een vakwerkhuis met barokke ornamenten en een mooi portiek gebouwd. In het midden van de 18e eeuw woonde hier Heinrich von Hahn, de Reichspfennigmeister (schatmeester) van het Rijkskamergerecht.

30 Kornblumengasse 1, Palais Papius

In 1718 heeft Wilhelm Heeser von Lilienthal – procureur bij het Rijkskamergerecht – dit stadspaleis gebouwd. In 1756 werd dit pand door de assessor (rechter) jonkheer Johann Hermann Franz von Pape, genaamd Papius (1717-1793), aanzienlijk uitgebouwd. Het pand kreeg een weelderige, grotendeels behouden gebleven inrichting. Papius werd in Goethe's „Götz von Berlichingen” beschreven als „Sapupi”. Tijdens de tweede grote inspectie van het Rijkskamergerecht woonden hier vorst Egon von Fürstenberg en daarna zijn opvolger vorst Franz Gundacker von Colleredo Mansfeld.

Het paleis is in de 19^e eeuw meermals van eigenaar gewisseld. In 1860 werd het door de stad Wetzlar aangekocht en had verscheidene bestemmingen. Sinds 1967 is hier een verzameling Europese wooncultuur uit de tijd van de renaissance en de barok ondergebracht.

historische stadswandeling

31 Hofstatt 19, Rijkskamergerechtmuseum

Het „Avemansche Huis” is halverwege de 18^e eeuw door de assessor bij het Rijkskamergerecht jonkheer Johann Hermann Franz von Pape gebouwd. Hij verhuurde het aan medewerkers van het Rijkskamergerecht. Begin 19^e eeuw was luitenant kolonel von Avemann de eigenaar van dit huis. Van 1836 tot 1940 waren hier verscheidene scholen ondergebracht. Voorts in gebruik als wooncomplex en daarna door stedelijke instellingen benut. In 1987 werd het ingericht als rijkskamergerechtmuseum. Goethe's eigenhandige inschrijving in het stageregister van het Rijkskamergerecht wordt hier als facsimile tentoongesteld.

32 Zuckergasse 8

In 1694 opende in dit gebouw de boekdrukker Georg Ernst Winckler de eerste belangrijke drukkerij van Wetzlar. Het bleef verscheidene generaties in familiebezit. Vanaf 1767 werd hier de eerste Wetzlaarse courant, de „Wetzlarischen Anzeigen” gedrukt.

33 Ludwig-Erk-Platz

Geboren op 6 januari 1807, bracht Ludwig Erk vijf jaar van zijn jeugd in Wetzlar door. Hij stelde de in zijn tijd omvangrijkste en nauwkeurigste collectie van Duitse volksliederen samen. Vanaf 1837 werkte hij als musicoloog in Berlijn.

34 Schillerplatz, de voormalige Franciscanenkerk

In 1248 worden voor het eerst franciscaanse monniken in een oorkonde vermeld. De kerk, rond 1300 in gotische stijl gebouwd, heeft een 3-delig schip en een koor met 5/8 apsis. De kerk heeft een voor de kerkgebouwen van deze bedelmonniken typische dakruiter. Boven het barokke portaal bevindt zich een reliëf met het symbool van de Franciscanen. Een habijtskoord met knopen omsluit een kruis en twee zich kruisende armen: een beklede en een onbekte arm met elk een stigmata in de handpalm. Na 1826 werden de kloostergebouwen en de kloosterkerk meermaals verbouwd en diende o.a. als gevangenis, magazijn en kazerne. In 1877 werd het kerkschip verhoogd en omgebouwd tot schoolgebouw. Tegenwoordig is hier de muziekschool gevestigd. Het koorgedeelte van de kerk, de huidige

„Untere Stadtkirche“ werd in 1586 toegewezen aan de 60 waalse calvinistische vluchtelingfamilies voor hun kerkdiensten. De door hen gebruikte trap tussen de Jäcksburg en de Rosengasse heette daarom in de volksmond „gereformeerd trapje“, omdat hier de pastorie en school van de waalse gemeente stond.

35 Schillerplatz 5, Jerusalemhuis

Dit einde 17^e eeuwse pand werd vanaf 1694 bewoond door de Wetzlaarse boekdrukker en uitgever Georg Ernst Winckler en zijn gezin. Een in eenvoudig vakwerk uitgevoerde linker erker werd in 1742 toegevoegd. Op 30 oktober 1772 pleegde in dit pand de uit Braunschweig afkomstige diplomaat in juridische dienst Karl Wilhelm Jerusalem (1747-1772) zelfmoord. Goethe, die gedurende de zomer van 1772 in Wetzlar verbleef, verknoopte zijn eigen Wetzlaarse ervaringen en het tragische einde van Jerusalem in de in 1774 in briefvorm verschenen roman „Het lijden van de jonge Werther“. De tweede verdieping van dit in 1987 gerenoveerde pand is gewijd aan Karl Wilhelm Jerusalem, Goethe's „Werther“.

36 Steighausplatz, Joods kerkhof

Het oude joodse kerkhof ligt tussen de dubbele stadsmuur aan de Wetzbach bij de voormalige Silhöfer stadspoort. Het diende van de 17^e eeuw tot de opening van het nieuwe kerkhof in 1882 de joodse gemeente als begraafplaats. De laatste ter aardebestelling was in 1900. De inschriften van de ongeveer 300 grafzerken waren op enkele uitzonderingen na allemaal in de hebreeuwse taal. Nu zijn er nog maar weinig grafstenen over. Het kerkhof is niet vrij toegankelijk. Bij de VVV kan tegen een borg de sleutel uitgeleend worden.

37 Pfannenstielgasse, herinneringsplaquette Synagoge

Op deze plek bevond zich van 1756 tot 1958 de Synagoge van de Wetzlaarse joodse gemeente.

38 Silhöfer Straße 22

Boven het mooie renaissanceportaal van dit pand bevindt zich een echtelijk alliantiewapen en een latijns inschrift. Daarop staat te lezen dat de rechtsgeleerde Siegfried Clotz, kanselier van Oberhessen het huis ter meerdere eer en glorie van zijn geboortestad en als woonhuis voor zijn gezin in 1604 met behoud van het oude portaal compleet heeft herbouwd.

39 Silhöfer Straße 15 - 19

In 1547 werd dit pand gebouwd. Vanaf 1785 werden de ruimtes op de begane grond gebruikt als poststatie van de Thurn-en-Taxissche Postdienst. In 1981 werd het gebouw met behoud van het oude portaal nieuw opgetrokken.

40 Eisenmarkt 9, Zur alten Münz

Dit pand „Zur Alten Münz“ werd in 1599 gebouwd op de plaats waar eerder waarschijnlijk een middel-

eeuwse muntslagerij stond. De franse spreuk langs zij het huis duidt erop dat de bouwheer deel uitmaakte van de in 1586 in Wetzlar opgenomen groep van walse calvinistische geloofsvluchtelingen.

41 Eisenmarkt 7

Dit laatgotische vakwerkpand werd rond 1500 gebouwd. Tussen 1690 en 1806 was in dit gebouw de apotheek „Zum goldenen Löwen“ gevestigd.

42 Lahnstraße 35

Het huidige pand werd 1716 gebouwd. Op dit grondstuk stond één van de vijf brouwerijen van de stad. In het achterhuis bevond zich de mouterij. Beide gebouwen leunen met hun westgevel tegen de stadsmuur.

43 Am Lahnpförtchen

Deze kleine passage in de middeleeuwse stadsmuur, genaamd het Lahnpoortje of drenkpoortje, gaf de hier gevestigde ambachtslieden de mogelijkheid om water te putten uit de Mühlengraben (Molengracht) en de Lahn. Wilhelm Heinrich Riehl laat de in het middeleeuwse Wetzlar spelende novelle „Der stumme Ratsherr“ hier in de Lahnstraße afspeelen.

44 oude Lahnbrug

De oude Lahnbrug, gebouwd in de tweede helft van de 13^e eeuw, werd voor het eerst in 1288 vermeld. De brug was onderdeel van de middeleeuwse handelsweg van Frankfort naar Keulen en Antwerpen. Om de stabiliteit te verhogen werden de in de rivierbedding staande pijlers versterkt met ijsbrekers. Aan beide zijden van de zevenbogige brug bevonden zich poorttorens. Deze zijn in de eerste helft van de 19^e eeuw afgebroken.

45 Haarplatz, Hospitalkirche

Het hospitaal „zum Heiligen Geist“ wordt voor het eerst in een oorkonde in 1262 vermeld. Als een stichting van de burgerij verleende het aan noodlijdenden asiel en aan doorreizende pelgrims onderdak. Later diende het als bejaardentehuis. In 1764 werd op de plek waar de gotische kapel van het hospitaal stond, een evangelisch lutherse preekkerk gebouwd. De kerk bezit een fraai rococo interieur met een preekaltaar.

46 Eselsberg 1

Vanaf het midden van de 13^e eeuw was hier een dependance van het klooster Altenberg bij Wetzlar. Bij de grote brand van 1643 werd het gebouw verwoest. Herbouwd in 1669 was het tot de opheffing in 1803 eigendom van het klooster. Op de sluitsteen van het barokke stenen deurkozijn staan de renovatiedata 1755 en 1879 vermeld.

47 Hauser Gasse 17

In 1782 werd hier de grondsteen gelegd voor een archiefgebouw van het Rijkskamergerecht. Het gebouw was bij de opheffing van het gerecht in 1806 nog niet voltooid. In 1852 werd hier het districtsgerecht en later het kantongerecht in het intussen gereed gekomen gebouw ondergebracht. Van 1911 tot 1996 diende dit gebouw als raadhuis van de stad Wetzlar. Tegenwoordig bevindt zich hier het bureau van de burgerlijke stand, de „Patenschaft für das Ostdeutsche Lied“ en het historisch archief van de stad Wetzlar.

48 Hauser Gasse 26

Sinds 1760 was dit het woonhuis van de rechter Dr. Johann Kaspar Anton von Albin. Zijn derde echtgenote Maria Dorothea, geb. Von Requile, vermaakte een

groot deel van haar aanzienlijke vermogen aan de armenzorg van de stad Wetzlar. Een door de stad Wetzlar opgestelde grafsteen in het huidige „Rosen-gärtchen“ herinnert aan deze „Moeder van de Armen“.

49 Stadsmuur

De middeleeuwse stadsmuur werd successievelijk tussen 1250 en 1300 gebouwd. Hij had een totale lengte van ca. 1,7 km, de hoogte reikte tot bijna 11 mtr. De muur bezat vlakke met aarde gevulde spaarbogen en aan de stadszijde een weergang met borstwering en eenvoudige schietgaten. De stadsmuur had 5 poorten, waarvan er geen enkele meer bestaat, tevens verscheidene kleine poortjes en tenminste 9 torens. In de buurt van het Wetzbachdal werd de stadsmuur door een ca. 350 mtr. lange en ervoor geplaatste muur extra beveiligd. Toen in de 19^e eeuw de stad zich steeds verder uitbreidde, werden grote delen van de stadsmuren gesloopt. Tegenwoordig lopen parken deels parallel aan de voormalige stadsmuur. De parken zijn vernoemd naar de Wetzlaarse partnersteden Avignon (Frankrijk), Colchester (Groot-Brittannië), Siena (Italië) en Schladming (Oostenrijk).

50 Rosengärtchen

Het huidige Rosengärtchen, welke van 1757-1881 dienst deed als kerkhof, is een park met een openluchttheater. Hier werd Karl Wilhelm Jerusalem na zijn zelfmoord begraven. Een gedenksteen markeert de plek waar hij ongeveer begraven ligt, de precieze plaats is niet bekend. Een andere gedenksteen herinnert aan Karl Kellner (1826-1855), de oprichter van de optische industrie in Wetzlar.

51 Wahlheimerweg, Goethe-Brunnen

Voor de inmiddels afgebroken Wöllbacher stadspoort voedden in de 18^e eeuw twee bronnen zowel een wasplaats alsook een drinkwaterput. Goethe bezocht regelmatig deze Wildbacher- cq. Wöllbacherbron. Hij beschreef deze in zijn „Wertherbrieven“ van 12 en 15 mei en van 6 juli. Nu staat deze aan de Wahlheimerweg gelegen bron bekend als Goethe-Brunnen. Aan de Wahlheimerweg lag ook de in de „Werther“-roman meermaals genoemde landschapstuin in engelse stijl. Deze weg voert over de Lahnheuvels naar de Wetzlaarse deelgemeente Garbenheim, welke in Goethe's „Werther“ als Wahlheim beschreven is. In Garbenheim staat op de Goetheplatz een

gedenksteen die memoreert dat Goethe in 1772 in dit dorpje vaker te gast was. Zijn Wertherbrieven van 26 en 27 mei, en die van 21 juni en 8 juli getuigen van de diepe indruk welke dit dorpje en zijn bewoners op hem maakten. In het dorpsmuseum is een maquette van het oude dorpsplein te zien.

De groene gordel om de historische stadskern

De historische stadskern van Wetzlar is omringd door een groengordel bestaande uit vijf grote parken die min of meer de voormalige stadsmuur volgen. De parken grenzen aan de deels nog bestaande stadsmuur en zijn niet alleen voor de bewoners van de binnenstad plekken waar het goed toeven is. Onstaan zijn deze parken uit de direkt aangrenzend aan de stadsmuren gelegen akkers, weilanden en tuinen. Een rondgang (ca. 2 km) te voet duurt ongeveer 1½ uur. Vanwege het hoogteverschil van ca. 47 meter zijn er in het Rosengärtchen en in de Avignon-Anlage verscheidene trappen. De rondgang is dan ook niet geschikt voor fietsers en rolstoelgebruikers. Vanuit de historische stadskern liggen alle vijf parken op een afstand van 300 meter.

historische stadswandeling

STADT WETZLAR

dasLahntal
Der stille Traum der Natur

Deutsche
Fachwerk
Straße

in der
Arbeitsgemeinschaft
Deutsche
Fachwerkstädte e.V.

VVV (Tourist-Information)

Domplatz 8

35578 Wetzlar

Telefoon: +49 (0)6441 99-7755

Telefax: +49 (0)6441 99-7759

tourist-info@wetzlar.de

www.wetzlar-tourismus.de

openingstijden

mei t/m september

maandag t/m vrijdag: 09:00 - 18:00 uur

zaterdag: 10:00 - 14:00 uur

zondag: 11:00 - 15:00 uur

october t/m april

maandag t/m vrijdag: 09:00 - 17:00 uur

zaterdag: 10:00 - 12:00 uur